

Uluslararası Bir Seminerin Ardından

E t i A k y ü z L e v i *

18-20 Şubat 1998 günleri arasında İstanbul'da, Yıldız Teknik Üniversitesi'nde, Prof. Dr. Cevat Erder anısına, "Mimarlık Mirasının Çağdaş Koruma Sorunları, Yaklaşımlar ve Öneriler" konulu uluslararası bir seminer düzenlenmiştir. ICOMOS'un¹ (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi) Türkiye ve Yunanistan Milli Komiteleri ile, dünyanın çeşitli ülkelerinden temsilcilerinin, Türkiye'nin koruma ile ilgili birçok kurumundan yetkililerin katıldığı toplantı, konuyla ilgili geniş bir bilimsel yelpazedeki bildiriler yanısıra, sergiler de içermiştir.

ICOMOS Türkiye Milli Komitesi Başkanı Doç. Dr. Nevzat İlhan'ın yönetimindeki ekibin düzenlediği seminer, dostça geçen başarılı bir organizasyon olarak nitelendirilmiştir. Türkiye-Yunanistan ortak toplantılarının ikincisi olan seminerin ilk günü açılış konuşmalarına ayrılmıştır. İstanbul Vali Vekili Fahir İşsiz, Efes Metropolit, Yunan Başkonsolosu, ICOMOS Dünya Genel Sekreteri Belçikalı Jean-Louis Luxen, ICOMOS Büyük Avrupa Bölgesi yetkili temsilcisi Fransız Christian Mulan, İspanya ICOMOS Ulusal Komitesi Başkanı Walter Chullar, ICOM Yunanistan Ulusal Komite Başkanı P. Mavroudi, Türk-Yunan Dostluk Derneği Başkanı Mimar Şair Cengiz Bektaş, YTÜ Rektör, Dekan ve Mimarlık Bölüm Başkanı, korumaya ilişkin çeşitli kurum yetkilileri ve vakıf başkanları, sivil toplum kuruluşları temsilcileri konuşmalar yapmışlardır. Seminerin ikinci ve üçüncü günü bildirilere ayrılmıştır. Sekiz oturum şeklinde düzenlenen toplantının son oturumu sonuç bildirilerini içermiştir.

Seminer, Türkiye'de, hatta dünyada korumanın öncülerinden sayılan, çalışmalarına hepimize örnek olan ve herkesçe takdir gören Hocamız Prof. Dr. Cevat Erder'in bir ay önce emekli olması nedeniyle, onuruna düzenlenmiştir. Erder, konuşmasında, emekliliği bir bayrak devri olarak görmediğini, kırk yıldır sürdürdüğü bu çalışmalarını bırakmayacağını, bunun olsa olsa bir diploma ve güzel bir diploma

olduğunu belirtmiştir. Böyle anılmayı, kültürel varlıklarla uğraşan herkesin, çabalarının boşa gitmediğini yansıtmaya açısından arzu ettiğini söyleyen Erder, demek ki, kültürel varlıklarla uğraşmak da hayli önemli bir meslektir, demiştir. Kültürel mirası koruma her ülkenin kendi politikasına, bölgelerin ortak kişiliklerine göre yapıldığında doğru yaklaşımı, anlayışı bulmaktadır. Herşeyin çok büyük bir hızla değiştiği çağımızda teknolojinin global olduğunu, koruma anlayışının fast food olmadığını dile getiren Erder, tartışmasız kabul edilmesi gereken bu tür bilimsel toplantıların yarandırı, demiştir.

Diğer bir onur konuğuydu, Yunanistan'da ICOMOS'u kurmuş, uzun yıllar bu Konseyin Vemaküler Mimari Komitesinin Başkanlığını yürütmüş, Yunanistan'daki Osmanlı-Türk eserleri ve konut mimarisine yönelik pek çok başarılı çalışmaya imza atmış olan Hocamız Prof. Dr. Nicolas Moutsopoulos olmuştur. Erder de, toplantının en önemli yanını, mesleğimizde büyük aşamalar geçirmiş, koruma tarihinde çok ciddi sayfalar açmış, olaylar gerçekleştirmiş, uygulamalar yapmış, örnekler vermiş, Yunanlı meslektaşlarıyla birlikte olmak, diye nitelendirmiştir.

Açılış konuşmalarında vurgulanan iki ülkenin koruma ile ilgili çeşitli yetkililerinin bir araya getirilmesinin denenmesi gereken bir model olarak görüldüğü ve kültürel bir by-pass ameliyatının hepimiz için çok büyük başarı olduğudur. Seminerde, ICOMOS temsilcileri de, böyle bir modelin diğer ülkelere ve bölgelere örnek olabilme niteliklerini irdeleyeceklerdir.

Cengiz Bektaş, bir özlem olarak düşündüğü seminerin gerçekleşmiş olmasına inanmadığını belirterek, geleceği sevgi ortamına dönüştürmenin aklın gereği olduğunu söylemiş ve bu sempozyumu tarihi bir olay olarak nitelemiştir. Korumada ulusçuluk sınırını aşan kişileri, toplumları, örgütleri, bilimi bilim hizmetinde gören ve o türlü bilgi üreten üniversiteleri, sivil toplum örgütlerini yardıma çağırıştır.

Bildiriler, genelde, Yunanistan'daki Bizans, Osmanlı eserleri, Anadolu, özellikle İstanbul'daki Rum eserleri, yöre mimarisi, tarihsel, geleneksel dokular, korumaya ilişkin teknik konular, restorasyon uygulamaları olarak gruplanabilir.

Bunların çok çeşitli konular içermelerine karşın dikkati çeken, genellikle Yunanlı konuların Yunanistan'daki Osmanlı-Türk eserleri, Türk konuşmacılarınsa, Anadolu'daki Rum yapıtlarına yönelik sunumlar yapmaları olmuştur. Kültürel ve tarihi mirasın kimliği konusu tartışmaya açıktır. Ancak eserler belirli milliyet, ya da etnik gruba ait değil, herkesin, insanlığın ortak mirasıdır. Bu bağlamda da korumaları can alıcı önemdedir. Anadolu ve özellikle Ege gibi, pek çok uygarlığa beşiklik yapmış, kültür yumağı oluşturmuş alanlarda koruma daha da büyük bir önem kazanmaktadır. Çünkü bu durum kültürel ve tarihsel zenginliği, çeşitliliği yansıtmaktadır.

Prof. Ataman Demir, konuşmasında doğru restorasyonun yapıyla duygusal ilişki kurmakla gerçekleşebileceğini belirterek, 2300 yıllık geçmiş olan eski ve soylu kent Antakya'nın Roma çağında Roma, İskenderiye'yle birlikte üç büyük metropolden biri olduğunu, ancak böyle bir kentin geleneksel yol dokusunun belediye tarafından betonlanarak bozulduğunu belirtmiştir.

Prof. Dr. Nur Akın ise, Kula'nın müze-kent olarak belirlenip, öncelikli yaşayan kent niteliğinde korunması gerekliliğini vurgulamıştır.

Prof. Dr. A. Vrichea, koruma amaçlı çok kültürlü boyut kavramına, Arkeolog D. Tsolaki ise, tarihi yapıların tanıtımına yönelik olarak, özellikle çocuklara eğitim programlarının uygulanmasının gerekliliğini değinmişlerdir. Tsolaki, kişilere gençken bu anıtlar sevdiremezse, sonraları bunun sağlanmasının çok daha zor olduğunu belirtmiştir.

Son oturumda, İstanbul Deklerasyonunu oluşturan seminerin ana ilkeleri ortak bir rapor olarak okunmuştur.

Bunlar kısaca şöyle belirtilebilir:

Ortak iletişim ortamında bir araya gelme denenmesi gerekli bir model olarak görülmüştür. Her iki ülkenin kültür mirasının çakışan noktaları olduğundan ortak projeler üretmenin yararına ve bu tür toplantıların ilim adamları, uzmanlar arasında dostluk köprüsü oluşturduğuna inanarak, bireysel ilişkileri kurumsallaştırmanın çok daha yapıcı olduğu düşünülmüştür. Bu bağlamda, Erder, Moutsopoulos ve Tassias'ın gerek kendi ülkelerinde, gerekse uluslararası düzeyde koruma konusundaki katkıları kutlanıp, diğer uzmanların çalışmalarını sürdürmeleri dilemiş, katılanlara ve düzenleyenlere teşekkür edilmiştir.

• Bu tarihsel toplantıda Ege kültür mirasını birlikte koruma, çok kültürlü boyut, aynı coğrafyadaki ortak kültürel geçmiş, koruma, yaşama katılma ve geleceğe aktarılma stratejileri konusu vurgulanmıştır.

• Kültürel mirasın korunması çabası, ulusal sınırlar ötesindedir. Çok kültürlülük, gelecek kuşakların kendi kimliklerini bulmada yardımcı olacaktır. Ege Denizi'nin iki yakasındaki uygarlıkların bugünkü sahiplerinin birlikte çalışması ve bu mirası koruması gereklidir.

• Kültür mirasının korunması için yapılacak çok şey vardır. Tarihsel birikimin toplulukların hafızası olduğundan yola çıkarak, dil ve amaç birliği, katılım, toplumun korumayı benimsemesi esastır. İlgili meslek adamları, siyasetler bilinçlendirilmelidir.

• Halk yapı sanatı, toplumun ürünüdür.⁵

• Anıtlar, çevreleriyle birlikte korunmalıdır. Kentsel dokuların korunması, sorunların bu yaklaşımla, önerilerin bu doğrultuda geliştirilmesi gereklidir.

• Uzmanlar düzeyinde, uluslararası kuruluşların şemsiyesi altında bir araya gelip çalışmalıdır. Bu gruplar, eğitim, araştırma ve uygulama veya hepsini kapsayabilir.

• Geniş kapsamlı projelerde, ortak çalışma, fakültelerarası öğrenci değişimi sağlanmalıdır. Her iki ülke somut projeler oluşturmalıdır. Her iki ülke uzmanları ürettiklerinden karşılıklı olarak yararlanmalıdır. Çünkü iki ülkede yapı, tür, malzeme ve teknikleri benzerdir.

• Kültür varlıkları ile ilgili bilgi bankaları oluşturulmalıdır. Onarıma başlarken, buradan yararlanılmalıdır.

• Her kültür, diğer kültür veri ve yapıtlarına saygı duymalı, her ulus kendi topraklarındaki uygarlıkların eserlerini korumalıdır. Bunların korunmaları ve çağdaş yaşamda değerlendirilmeleri, karşılıklı ilişkinin sonucudur.

• Anıtlar ve sitlelerin gerçek değerlerini ortaya çıkarmada kent kültürü ve kent tarihi önemlidir.

• Geleneksel kent ve dokular, çeşitli tehlikelerle karşı karşıyadır. Hızlı kentleşme, göç, ikincil konut, turizm gibi. Bu konuda önlemler alınmalıdır.

• Bazı yerleşmeler ayrıcalıklı koruma anlayışıyla, ancak yaşayan doku olarak korunmalıdır.

• Yöre mimarisi, incelenmesi ve kendinden dersler alınması gereken bir konudur. Kültürel mozaik, her özel durum için üretilen çözümler gerektirir.

• Yapılar onarım öncesinde, değişik disiplinlerden uzmanlarca incelenmelidir. Bulgular ortak olarak değerlendirilmelidir.

• Venedik Tüzüğü ve çeşitli ICOMOS belgeleri korumada yönlendirici olmalıdır.

• Malzeme bozulmasının nedenleri ve önlenmesi konusundaki çalışmalarda uygulanabilir sonuçlar elde edilmesine özen gösterilmelidir. Ekonomik, yapıyla max. uyumlu, geri dönülebilir, optimal çözümleri seçmek için bilimsel süreç izlenmelidir.

• Tarihi yapılarda risk faktörüne karşı dayanım düşünülmelidir (deprem).

• Ege turizminin kültür turizmine dönüşmesi için, her iki ülke komite temsilcileri çaba göstereceklerdir.

• Toprak altındaki eserlerin gelecek kuşaklara nasıl taşınacağı sorusu yanıt beklemektedir. Arkeolojik alanlarda yeni düzenlemeler, düzeltilmesi olası, geri dönülebilir olmalıdır.

• Yunanistan ve Türkiye'deki arkeolog, onarım uzmanı, mimarlar her yıl kazı ve onarım sempozyumu yapılması için çalışacaklardır.

Seminer sonunda onur konukları, Prof. Dr. Cevat Erder, Yunanistan Selanik Aristotelian Üniversitesi'nden Prof. Dr. N. Moutsopoulos, Atina Teknik Üniversitesi'nden Prof. Dr. Tassias'a birer plaket ve organizasyon ekibine teşekkür belgeleri verilmiştir.

Bu toplantı, benzer koruma sorunlarını yaşayan Türkiye ve Yunanistan arasındaki ortak çalışmalarda basamak oluşturması açısından da, önem taşımaktadır.

• Doç.Dr. D.E.Ü. Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

DİPNOTLAR

1. ICOMOS, 1965 yılında Varşova'da kurulmuş olup, "International Council Of Monuments and Sites" cümlesinden kısaltılmıştır.

Sergilerden

YTÜ Konferans Salonunda Atina Üniversitesinden Prof. Dr. Nicolas Moutsopoulos konuşmasını yaparken

Seminer kapsamındaki sergiler, Rodos Belediyesinin Rodos Tarihi Merkezi, ODTÜ Mimarlık Fakültesinin Kapadokya, YTÜ Mimarlık Fakültesi'nin Kapadokya-Gelveri, Mimar Nüvit Bayar'ın Sümela ve Ani, Mimar Hüsrev Tayla'nın Ayvalık, Cunda Taksiarkis Kilisesi, Doç.Dr. Görün Özşen'in Küçük Ayasofya, Prof. Dr. Ruşen Dora'nın Anadolu Evleri, Prof.Dr.Emine Saltuk'un yapıların Diagnostik Analizleri idi.